

MULTIDISCIPLINARY APPROACH TO PREVENTION OF CHILDREN'S EYE HEALTH IN OPHTHALMOLOGICAL PRACTICE

Krassimira Dimitrova

Specialized Eye Hospital – Varna, Republic of Bulgaria, kdimitrova3@gmail.com

Christina Grupcheva

Medical University – Varna, Specialized Eye Hospital – Varna, Republic of Bulgaria,
cgrupcheva@gmail.com

Elica Hristova

Medical University – Varna, Specialized Eye Hospital – Varna, Republic of Bulgaria,
elica_gercheva@abv.bg

Silvia Borisova

Medical University – Varna, Republic of Bulgaria, Silvia.Borisova@mu-varna.bg

Abstract: Children's eye health is a prerequisite for normal development and good quality of life of the child. In our country, preventive activities for children's eye health are regulated and delegated to general practitioners and pediatricians. Activities are limited and not up to date with the European directives. In recent years, after the opening of new specialties at the Medical University of Varna, the range of eye health specialists (ophthalmologists, ophthalmological nurses, medical opticians and optometrists), which can collaborate in a multidisciplinary team and facilitate comprehensive prevention measures. The purpose of the work is to study and analyze the readiness of ophthalmologists to conduct the prevention activities in a multidisciplinary team at regional level. Methods include: documentary, sociological and statistical. An empirical sociological study was conducted using a direct, individual, anonymous questionnaire for the period January - June 2019 in the region of Varna, Bulgaria. During the study 53 ophthalmologists were approached. Results: For the half of the ophthalmologists (53.5%) the prevention of children's eye health should be the professional activity of various specialists united in a multidisciplinary team. The majority of respondents (65.1%) believe that other specialists (ophthalmological nurses, medical opticians and optometrists) should be involved in all team activities, and a quarter of them (25.6%) still prefer the traditional model – results registration and doctor's assistance. Most of the ophthalmologists (93%) trust the results of the activities of other specialists in the team if they are familiar with their professional skills and competence. According to ophthalmologists, there are three main barriers for the preventive measures: limited preventive activities of the NHIF, lack of financial resources on annual basis and a declining number of medical specialists working with children. Conclusions: Ophthalmologists have a positive attitude towards team activities and appreciate the multidisciplinary team approach for prevention related to eye health in young age. The ophthalmopediatric specialists include not only ophthalmologists, but also ophthalmological nurses, medical opticians and optometrists. Integrating the professional competence of different eye health specialists in the field of prevention will contribute to improved access to ophthalmic care and better perspective for children's eye health.

Keywords: ophthalmologists, multidisciplinary team, children's eye health, prevention

МУЛТИДИСЦИПЛИНАРЕН ПОДХОД ПРИ ПРОФИЛАКТИКА НА ДЕТСКОТО ОЧНО ЗДРАВЕ В ОФТАЛМОЛОГИЧНАТА ПРАКТИКА

Красимира Димитрова

Специализирана болница по очни болести за активно лечение – Варна, kdimitrova3@gmail.com

Христина Групчева

Медицински университет - Варна, Специализирана болница по очни болести за активно лечение – Варна, cgrupcheva@gmail.com

Елица Христова

Медицински университет - Варна, Специализирана болница по очни болести за активно лечение – Варна, elica_gercheva@abv.bg

Силвия Борисова

Медицински университет – Варна, Silvia.Borisova@mu-varna.bg

Резюме: Детското очно здраве е предпоставка за нормално развитие и добро качество на живот на детето. У нас профилактичните дейности за детското очно здраве са нормативно регламентирани и делегирани на общопрактикуващи лекари и педиатри. Дейностите са лимитирани и не се актуализират. През последните години, след разкриване на нови специалности в Медицински университет – Варна, се разшири спектъра на медицинските специалисти по очно здраве (офталмолози, офталмологични сестри, медицински оптици и оптометристи), които могат да сформират мултидисциплинарен екип за профилактика на детското зрение. Цел на статията е да се проучат и анализират нагласите на офталмолозите от град Варна за провеждане на дейности по профилактика на детското очно здраве от мултидисциплинарен екип от специалисти. Използвани са български и чуждестранни литературни източници. Приложени са документален, социологически и статистически методи. Проведено е емпирично социологическо проучване с прилагане на пряка, индивидуална, анонимна анкета в периода януари – юни 2019г в град Варна. Обект на изследването са 53 лекари-специалисти по очни болести. Резултати: Според половината от офталмолозите (53,5%) профилактиката на детското очно здраве трябва да бъде обект на професионалната дейност на различни специалисти, обединени в мултидисциплинарен екип. По-голяма част от анкетираните (65,1%) преценяват, че другите специалисти (офталмологични сестри, медицински оптици и оптометристи) трябва да се включват във всички екипни дейности, а една четвърт (25,6%) още предпочитат традиционният модел – записване на резултати и асистирание на лекаря. Повечето от офталмолозите (93%) се доверяват на резултати от дейността на другите специалисти в екипа, ако познават техните професионални умения и компетентност. Според офталмолозите има три основни бариери за осъществяване на профилактика : лимитирани профилактични дейности на НЗОК, липса на финансов ресурс за ежегодно провеждане на профилактични програми и намаляващ брой медицински специалисти по детско очно здраве. Изводи: Офталмолозите имат положителна нагласа за екипни дейности и оценяват мултидисциплинарния екипен подход при профилактика на детското зрение като актуален аспект в професионалната дейност на всички специалисти по детско очно здраве (офталмолози, офталмологични сестри, медицински оптици, оптометристи). Високото доверие към дейността на другите специалисти в екипа е предпоставка за добра екипна ефективност и успех на профилактичните програми. Обединяване на професионалната компетентност на различни специалисти по очно здраве в сферата на профилактиката ще допринесе за подобряване достъпа до офталмологична грижа и по-добро очно здраве на детето.

Ключови думи: офталмолози, мултидисциплинарен екип, детско очно здраве, профилактика

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Детското очно здраве е предпоставка за нормално развитие и добро качество на живот на детето. Зрителната острота на новороденото е ниска, постепенно се повишава и достига зрителната острота на възрастните към 7-мата година. За интензивното развитие на зрителната система в периода на детството трябва да бъдат създадени нормални условия. В периода на ранното детство могат да се проявят специфични очни заболявания, които е възможно да бъдат успешно лекувани само в този възрастов диапазон.[13] Проследяването и профилактичните дейности през първите години от живота на детето са нормативно делегирани на ОПЛ и педиатъра.[4] Това е времеви период в който се правят най-често прегледи за общото състояние на детето (ръст, тегло, физическо, нервно-психическо развитие, хранене, дентития) и всяка промяна в зрението трябва да бъде забелязана. Профилактичните дейности са лимитирани и не се актуализират. В страната няма национална програма за профилактика на детското зрение.[2,4]

От 2013 година в Медицински университет – Варна започва обучение на студенти по специалност “медицински оптик”, а три години по-късно и по специалност “оптометрист”.[8] Разширяването на спектъра на медицинските специалисти дава възможност да се сформира мултидисциплинарен екип за профилактика на детското очно здраве, заедно с офталмолозите и офталмологичните сестри.[2,4]

Възникването, приложението в практиката и развитието на мултидисциплинарните екипи (МДЕ) е в отговор на все по-голямата сложност на здравеопазните системи.[19] Световната здравна организация разработва модели за грижи и стандарти за професионална практика, използвайки мултидисциплинарния екип като основа за грижата. Екипният подход е насочен към оптимизиране на процесите и използваемостта на ресурсите и подобряване на качеството на предоставената грижа.[11]

Екипната грижа, в центъра на която е детето и семейството, съобразена с неговите комплексни и променящи се потребности, се определя като предпоставка, гарантираща устойчивост на здравната система. [7] Ефективната мултидисциплинарна екипна грижа включва съвместни и ориентирани към пациента подходи за планиране и предоставяне на грижи и води до постигане на цели, които е малко вероятно да бъдат постигнати от здравни специалисти, които работят самостоятелно, без екип. [6,14,16] Грижата за профилактика на детското зрение, предоставена от МДЕ е комплексна, възрастово адаптирана и би

спомогнала за ранно откриване на очен проблем. [4] Ранното установяване на зрително отклонение от възрастовата норма е предпоставка за адекватна терапевтична намеса. Навременното лечение допринася за предотвратяване на неблагоприятните здравни последици за детето, по-добро очно здраве и по-добро качество на живот. [10]

2. ЦЕЛ

Цел на статията е да се проучат и анализират нагласите на офталмолозите от град Варна за провеждане на дейности по профилактиката на детското очно здраве от мултидисциплинарен екип от специалисти.

3. МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

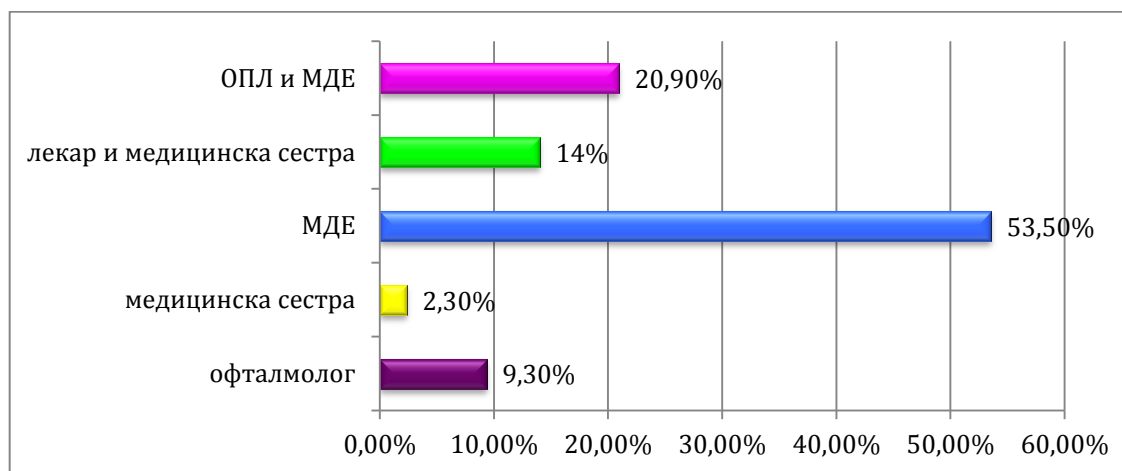
Използвани са български и чуждестранни литературни източници. Приложени са документален, социологически и статистически методи. Проведено е емпирично социологическо проучване с прилагане на пряка, индивидуална, анонимна анкета в периода януари – юни 2019г в град Варна. Обект на изследването са 53 лекари-специалисти по очни болести. Статистическа обработка и анализ на резултатите е извършена с програмни продукти IBM SPSS Statistics, version 23 Mac OSX EQUINOX и Microsoft Excel for Mac, version 14.1.0.

4. РЕЗУЛТАТИ

В настоящото проучване са включени 53 лекари, специалисти по очни болести, практикуващи в лечебни заведения за специализирана болнична и извънболнична помощ в град Варна. Анкетирания лекари са повече от половината офталмолози (54,01%), упражняващи професията в нашия град. Средната възраст на респондентите е 39 години, а възрастовият диапазон е между 30 и 73 години.

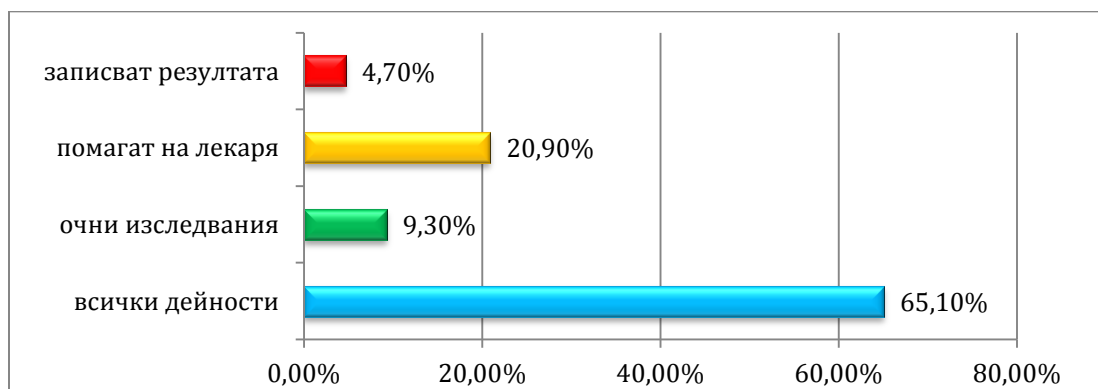
По данни от анкетното проучване по-голямата част от офталмолозите (79,1%) са участвали в профилактична програма за детско очно здраве. На въпроса за медицински специалисти, които трябва да провеждат профилактични дейности за опазване на детското очно здраве 53,5% от анкетирания лекари заявяват, че това трябва да бъде дейност на различни медицински специалисти, обединени в мултидисциплинарен екип. (фиг.1)

Фиг.1 Мнение на офталмолозите за медицинските специалисти, които трябва да провеждат профилактични дейности за детско очно здраве

Впечатление прави мнението на офталмолозите относно дейностите, които трябва да извършват другите медицински специалисти в МДЕ (медицински сестри, медицински оптици, оптометристи): по-голям дял от анкетирания лекари преценяват, че те трябва да се включват във всички екипни дейности, но една четвърт от анкетирания (25,6%) още предпочитат традиционния модел – записване на резултати и асистирание на лекаря. (фиг.2)

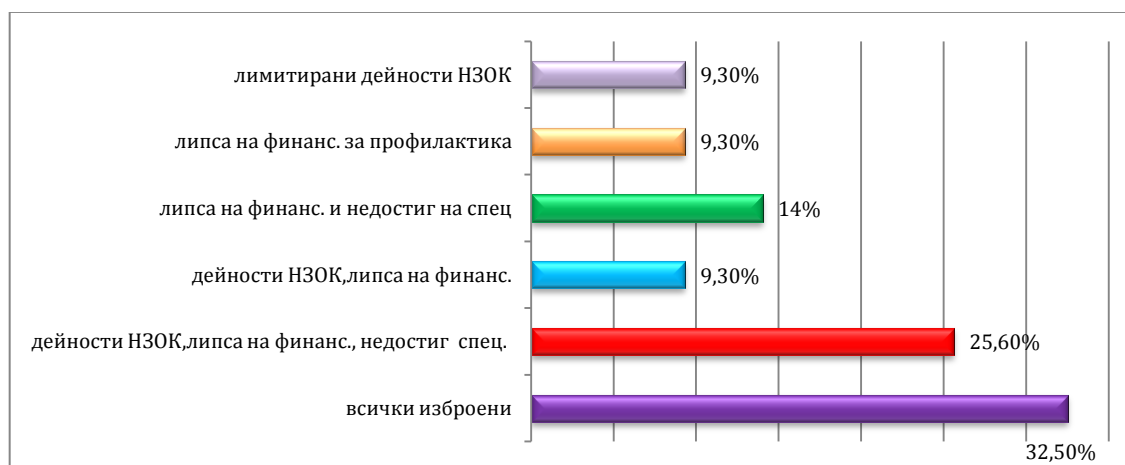
Фиг.2 Мнение на офталмолозите относно дейностите на другите специалисти в МДЕ

Много голяма част от офталмолозите (93%) заявяват жлание за участие в МДЕ за профилактика на детското очно здраве. Аналогичен е и делът офталмолози, които се доверяват на резултати от дейността на другите специалисти в екипа, ако познават професионалната им компетентност и умения. Високото доверие на офталмолога към другите специалисти от екипа е важна предпоставка за ефективност на екипа и успех на профилактичната програма. Едва 2,3% от анкетираните се доверяват само на преценката на друг лекар, а 4,7% заявяват, че медицински сестри, медицинските оптици и оптометристи нямат квалификация за профилактични дейности.

Анализирайки данните от анкетата установихме, че според офталмолозите бариерите за осъществяване на профилактичните дейности са комплекс от три фактора - лимитирани профилактични дейности на НЗОК, липса на финансови средства за ежегодно провеждане на профилактични програми и намаляващ брой медицински специалисти по детско очно здраве.(фиг.3)

Фиг.3 Мнение на офталмолозите за бариерите за провеждане на профилактични дейности за детско очно здраве

Получените резултати са израз на задълбоченото познаване на проблематиката, добра професионална компетентност и добра практика в сферата на профилактиката на детско очно здраве.

5. ДИСКУСИЯ

Традиционният екип в офталмологичната практика включва лекар – офталмолог и офталмологична медицинска сестра. Съвременната три “О” перспектива е екип, изграден от медицински специалисти от три различни специалности: офталмолог, медицински оптик и оптометрист. (фиг.4)

Фиг.4 Три “О” перспектива

Фиг.5 МДЕ за профилактика на детско очно здраве

Нашата концепция за предоставяне на грижа от мултидисциплинарен екип за профилактика на детското очно здраве се основава на асемблирането на традиционния екип с три “О” перспективата. В мултидисциплинарния екип се обединяват знания, умения, подходи и компетенции на четири различни по специалност медицински специалисти: офталмолог, медицинска сестра, оптометрист и медицински оптик. (фиг.5)

Според Lokhart (2015) МДЕ предоставят по-висококачествена грижа, което води до две значителни ползи: по-добри резултати за пациента и по-малка икономическа тежест за обществото. Участието в МДЕ подобрява професионалната удовлетвореност и насърчава новаторското мислене на професионалистите. [19] Firth – Cozens (2001) дефинира МДЕ, изградени от различни професионалисти, притежаващи разнообразни умения, необходими за осигуряване на безопасна и ефективна грижа за пациентите, като основни градивни елементи на здравните грижи. МДЕ помага и на самите специалисти: те са значително по-малко стресирани, придобиват добър опит, взаимствайки от колегите с различни умения и могат да потърсят помощ от другите членове на екипа. Мултидисциплинарният екип допринася и за по-висока степен на удовлетвореност, чувство за съобщност и подкрепа на членовете на екипа. Както Firth – Cozens подчертава, мултидисциплинарните екипи са по-добри за всички (и за специалисти и за пациенти). [16]

При прилагане на мултидисциплинарната екипна грижа, професионално-ориентирания подход в работата на медицинските специалисти отстъпва пред пациент–центрирания подход. Разнообразието на специалистите в екипа помага на детето-пациент, осигурявайки всеобхватност, комплексност, по-добро качество на грижите, сигурност, безопасност. Наблюдава се по-добър достъп до офталмологична грижа и по-висока удовлетвореност на семействата от здравните услуги. [16,19]

По данни на Националния статистически институт към 31.12.2019 г лекарите - специалисти по очни болести са 991, което съставлява 3,34% от общия брой на лекарите в страната. Съотношението офталмолог - население е 1: 10 000 души. Във Варна броят на офталмолозите е 98 от общ брой лекари 2357. [9] Данните показват големия интерес на лекарите към високотехнологичната и динамично развиваща се специалност “офталмология” и доброто съотношение офталмолог-население. Все още остава нерешен въпроса за равномерното разпределение на офталмолозите на територията на страната и тенденцията да намалява броя на лекарите, специализирани в офталмопедиатрията. [3]

В българската научна литература има единични данни за участие на други медицински специалисти, освен лекари, в профилактични програми за детско очно здраве. Трифонова и колектив (2011) в гр. Стара Загора дефинират мултидисциплинарен екип за опазване на очното здраве на новороденото, в който са включени лекари - специалисти по офталмология, неонатология, педиатрия и обща медицина.[12] Бояджиева и съавтори (2019) описват участие на офталмолог и офталмологична медицинска сестра в екипа за профилактични дейности в общинска програма “Детско зрение” в гр. Варна.[1] Идеята за МДЕ при профилактика на детското очно здраве е практически реализирана в някои европейски страни (Австрия, Белгия, Чехия, Холандия, Франция, Швейцария, Малта, Люксембург, Великобритания).[5,22] Мултидисциплинарен подход за профилактични дейности за детско зрение се прилага и в САЩ, Канада, Индия.[15,17, 18, 20,21,23]

6. ИЗВОДИ

Офталмолозите имат положителна нагласа за извършване на екипни профилактични дейности и оценяват мултидисциплинарния екипен подход при профилактика на детското очно здраве като актуален аспект в

професионалната дейност на всички специалисти по детско очно здраве (офталмолози, офталмологични сестри, медицински оптици, оптометристи). Високото доверие към дейността на другите специалисти в екипа е предпоставка за добра екипна ефективност и успех на профилактичните програми. Офталмолозите определят бариерите за профилактика на детското очно здраве като комбинация от три фактора: лимитирани профилактични дейности по НЗОК, липса на финансови средства за ежегодно провеждане на профилактични програми и недостатъчен брой медицински специалисти по детско очно здраве.

7. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Обединяване на професионалната компетентност на различни специалисти по очно здраве в сферата на профилактиката ще допринесе за подобряване достъпа до офталмологична грижа и по-добро очно здраве на детето. Наличието на различни специалисти по очно здраве в страната е предпоставка за усъвършенстване на нормативната база и разширяване на спектъра на медицинските специалисти и обема на дейности за профилактика на детското очно здраве.

ЛИТЕРАТУРА

- Бояджиева, М., Барбукова, А., Бояджиев, Д., Радева, М., Димитрова, К., & Групчева, Хр. (2019). Ефективност на скрининговата програма за опазване на детското зрение на територията на Варна, Български офталмологичен преглед, 63(1):13-20.
- Групчева, Хр., Димитрова, К., Групчев, Д., & Манолова, Я. (2017). Опазване на детското очно здраве – възможности и перспективи, Сборник резюмета и доклади, Издание на Български лекарски съюз, София, 206 – 211
- Димитрова, К., & Групчева, Хр. (2016). Ефективност и ефикасност на скрининг за детско зрение, Сборник доклади, Издателски център на МУ - Плевен, 129 – 142
- Димитрова, К. (2019). Мултидисциплинарната екипна грижа при профилактика на детското очно здраве – съвременен аспект в професионалната дейност на медицинската сестра, Здравни грижи, 3:18-24
- Димитрова, К., Петрова, Г., & Христова, Е. (2019). Международен опит в профилактиката на детското очно здраве, Здравни грижи, 4: 22-31
- Консон, К., Фролова, Е., & Костюкович, О. (2018). Мультидисциплинарный подход в гериатрии, вестник Северо-Западного государственного университета им. И. И. Мечникова, 10(4): 49-54
- Костадинова, Т., Петрова, Г., Панайотова, Д. (2015). Добри практики за интегрирани грижи в областта на кардиологията и кардиохирургията, Социална медицина, 1:13-16
- Медицински университет "Проф. Д-р Параскев Стоянов"-Варна, [Internet], цитиран на 30.05.2020, наличен на www.mu-varna.bg
- Национален статистически институт, [Internet], цитиран на 30.05.2020, наличен на www.nsi.bg
- Ненчева Б, (2015), Зрение 2020 – мит или реалност, Варна, ИК "СТЕНО"
- Петрова Г, (2015) Интегрирани грижи – съвременни подходи за здравни, фармацевтични и социални грижи в областта на хроничните заболявания, Варна, ИК "СТЕНО"
- Трифенова, К., Деспотова-Толева, Л., Славейков, К., & Трифонов, Зл. (2011). Очното здраве на новороденото - мултидисциплинарен подход, насоки и препоръки, Реферативен бюлетин по офталмология, 6:19 – 24
- Чернодринска, В. (2016). Най-честите очни заболявания при децата, София, Булвест 2000
- Beacon, A. (2015). "Practice-integrated care teams – learning for a better future", Journal of Integrated Care, Vol. 23 No. 2, pp. 74-87.
- Child Visual Health and Vision Screening Protocol, Ministry of Health and Long-Term Care, (2018), Queen's Printer of Ontario, 15p
- Firth-Cozens, J. (2001). Multidisciplinary teamwork: the good, bad, and everything in between, BMJ Qual Saf, volume 10, Issue 2
- Frea, S., Hans, L.J., Hoeve, M., de Kroon, L.A., Goedegebure, A., Carlton, J., Griffiths, H.J., Simonsz, H.J. (2015). Inventory of current EU paediatric vision and hearing screening programmes, Journal of Medical Screening, 22(2), pp 55-64, ISSN 0969-1413
- Gudgel Dan, (2020 Jan 29) Eye screening for children, Reviewed By: Stephen N Lipsky MD, [Internet], [cited 2020 May 30], Retrieved from <https://www.aao.org/eye-health/tips-prevention/children-eye-screening>
- Holden, B., & Resnikoff, S. (2002). The role of optometry in VISION 2020, Comm Eye Health, Vol.15, №432002
- Lockhart, L. (March-April 2015). Everybody wins with multidisciplinary teams, Nursing Made Incredibly Easy!, Volume 13, Issue 2, p 54-55

-
- Mema, S.C., McIntyre, L., & Musto, R. (2012). Childhood vision screening in Canada: public health evidence and practice. *Can J Public Health*. 103(1):40-5. Retrieved from: <http://journal.cpha.ca/index.php/cjph/article/view/2776/2574>
- Ontario Agency for Health Protection and Promotion (Public Health Ontario),(2016), Effectiveness of vision screening programs for children aged one to six years. Toronto, ON: Queen's Printer for Ontario; ISBN 978-1-4606-6795-8
- U.S. Preventive Services Task Force, (2017). Vision in children aged 6 months to 5 years: Screening. [Internet], [cited 2020 May 30], Retrieved from: <http://www.uspreventiveservicestaskforce.org>